

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23

Fylke: Rogaland

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Sande

Emne: Bondskikk i hordg

Bygdelag:

Oppskr. av: Jens Birretzen

Gard:

(adresse):

Sande

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Eigi røynsle

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Eg har tale med "gamle folk" i en emne og
 er sjølv 82 år. Levde og kjente seg i h. v.

SVAR

- Heil. frans hi var en del dei stades
 der ein lagar mæker og eb i stova
 i alle fall vinredag. Til for ein 0-30
 år sidan hadde ein kottene i stova
 og kottet og åb der. Søndag hadde
 ein i eldhuset, som åb i stova.
1. Det var vanleg å sitja hi bonds ned
 alle mæker. Der ein hadde kjøken
 åb ein kasser hi der hi kvardags og
 der hadde ein skiva som i skje jern
 i alle heimar
 2. Det har vore og er allene skje
 at hushandsfolk og huser er
 ved same bord
 3. Det var og er inge skilnad
 anten ein er i stova eller kjøken
 Alle er på ein gang.
 4. Mæker er des same for
 heile husholdet.
 5. Sjå var hi op. 1. Etter at den
 nyare byggekikk met vakkings-
 kikk, som har stova, kjøken og
 kasser flire vore er det vore
 den allene å eb mæker
 på kjøken i alle fall vordagane,

6. På den store halsene og når sine
har framme med det ene i stova
og kammeret et vel sønn hordet
innen det er runde der.

7. Alt der hordet fikk det hisparen
vet der ender som senere bli vindvæn-
ga og hismora ved andre ender
Stør hordet inne bli vuggen (Skjerm),
et hispare på den sida som gir
det moyley a' la høyre handa fra
veggen og hismora hvor yndig for
kan. Anvendelsen på hisparet
og husefolket på mydrosida

8. De ^{ikke} er var hordet laikk me eba'
hisbord. Bordet ^{endte} var draget ut fra
veggen og der oppover hordet ebat
me. Tydelig ganges et det hisbord
heime var konfirmasjonstoye som
har et skille heilt adlagd, og hos
kvart var brukt et side 50 are

9. Menninga høyrelyt utstort no
knytt nokom stas i alvorrene
fale, og de yndig som matbordet
er plassert i romme no vider det over
væstkelet og markene stader.

Husbordet går til sin plass og
his mora til sine

10. Ved hisparen de høyre sida er
nu den vange og hideropparet

11. Det er trykt i de side 20 are
at det har vorte vandy a' høyre
sagt til borner. Vask hende: for
de gir hisbord. Og har istill min,
vask at folk sat med hordet plagg
på når de sat hisbord. Men eg min-
ner for et vortskap og var met

i for indlag to år sidan at Rjodes
 minkarere, som var i en gammel vore,
 sa de har var fordy med bortkast-
 re: "Det habade på og ta opp klær
 vadue." Men eg trur folket sat
 berhovda medan dei at.

12. Sa mange som hadde kis at
 av same faket, inder det var grauk
 eller rupa dei at. Lilleind iunder
 var nybet kis grauker. Det fag
 grauk og ei skae graubareta var
 sett jaksides. Graubareta klær
 vora sine nybet, mysa eller i dei
 vare bit dirupt vaker. Det er
 inder heil stilk med a° eta grauk
 og rupa av same faket luno; men
 hvor sig kapp kis nybetka er
 vel av alvord. Ein bok byrd
 grauk i skero og so birk i vade
 Soler brukar eis enno sjelvin
 eis har hvor sin taler og kapp.

Det er vulegt steinly kapper ein bruo
 klær. Fornamen på disse kappene har eg
 inder høyt. Det er eller 1900 at kapp
 og taler av koren i bruk.

13. "dei sette gryta på bane og
 graspa i seg; har eg høyt sagt,
 men det var att på bane skive.

Vuleg var fiell-tyt og amsan
 kapp med sett fram på fag av
 tre eller steinly. Tiunfag var
 oppi nytt. No er tiun og tre.
 Hjort heil birk. Berre stein
 og var nytt. Tilfaldige frem
 med: verk hadde med utan at
 det var i gjort nokke fordyll.

14. Befe brücker ein a' lazo dy
 av all slags Kokenmat verer (ünbakt)
 Koulä sou ein äk üt au plakt
 bröt. Ein bräit plaktbröd i
 bedar (alykter) skon som ek van-
 leg brödkiva. La 2-3 dübler og so
svöl (= höll, flak, fisk, kild) og
 poketen oppå brödet og so flere
 dukker plaktbröt oppå.

Til fisk hadde ein, när det skiedde
 vera litt grunnare, smör på
 bordet - ikkje smelta - og då kve-
 de hies mora segje: "De mus' illina
 domer (dykk) dunda pizjen" =
 ha smör på beken för en la
 fisk på.

15. Rasinade - störijesokke -
 brukt attåt kaffi. Det sou
 likas "søte kaffi" löjper sub-
 hered opp i kaffien, andre ber
 det i mjönnen. Begge deler vo
 got ~~myk~~ skikk.

16. No høyrer det tie got bord-
 skikk å drikka kaffien av kopp-
 per, men kring 1900 såg ein
 ofte at ein ~~st~~ stjeunte so my-
 ke opp at det vaer net på te-
 paket (skåle) og at ein slo av
 kaffien og drakk av skåla. Kaffi-
 en kjöles forate på skåla.

Etter med dette: Kong Håkon
 var på utkjing ein stad her vest.
 Han sat di alkant ein ganske
 bond, ein ordforar der var dikk
 kaffi. Det var net kring
 kring (svil) net bord, ~~de~~

Ja der gamle ordförare var
 Klapp på skålen för å Bjela liden,
 Da' kongen holdt, liden vunde han
 seg til ordföraren og sa: "Det var diggi
 Klapp, det skal ossi' ja' giv", og han
 gjorde det. Ja se det portrett.

17. Fra Ring 1920 me' ein vel segja at
 gafflen kom i almenne bruk. Eg
 minner godt at det var sagt
 i me' folk saw nytt gaffel. Dei var
 vorte brukt, dei brukte gaffel.

18. Tokruivero han og ikke det nytt
 tie matkier. Ein hadde jorger
 ein, jorger = heimeride bort
 skivon tie alle.

19. Ein hadde var si skei, som ein
 merke anten med bokstavene
 eller andre teken i. i. eller flere skær
 i kanten av skapt. Det var tre-
 eller hovedier. Eller matkier alle
 ein skia ripp i rullja på vegg.
 Ring 1900 sa at han hadde hellige jarv-
 eller skier i bruk og dei kunne
 var bruk. Hovudkier var i daglig-
 de i vort vater.

20. Skindytalerbar - porselen og skindyt-
 tak eis tie å nytt i 1890 åra og fra
 ja' av han djupe kverstar tie grått
 og sypa melis og melis i bruk. Me
 Inange tuisniade bykke det var
 se nyttje melis rippvott med
 den nye skilken. For nyttje eis
 bondytbar - bordsk sa ein
 lov. Dei var av tre, anten fire-
 kantet bordsk, eller dreide (vort)

og de gjore eller modse av stein-
lyskor eller, men helst la ein make
pa eit strakbradstykke, som ein
so at ho stik i maelidde.

21. Bondrik brukte ein itkje die hvor-
dags, og det er nok enno dei som itkje
gjer det. Men no er det helst vordt
som vert mylke og brau vert liggjane
i mellom maelidene

22. 21. 21.

23. Livet, inn det var kjot og/eller
flett, var etla, fyrst hiofarer og
so utvalte bondk, men fisk og pro-
kter eller silt bok ein det ein vider
av.

24. Det var dei staver ein etla
boidmaker og smurte brau. Men
dei vark halve for ^(langt) ~~pinne~~ som
gjorde det. Eg har hoyrt denne
elbrua eller ein staltellar som
tykte det var like smor pa makeu:
"Det er wort der svart ein
han dimmar pa syne."

Fjar (igao) sag eg myttere (myggen)
geispa pa kelbaripen (ein nukt
vovom. hoy) a idag ser eg tje stave
pa katta."

25. Ordtalet om ei kvinna; "Ho
ete so ein bar; skulle tyda pa
at kvinner frong minder mak
ene men, og porsjovann vark
etter det hie moda meinte
at hvor og hvor frong

26. 4-5-6 av gamle born fore
tjelpe og ejere eller som dei er
"Lange framme" (utvikle) lio.

Det lauk nok vera mor sou
 hjelpu minnke barnuð, og far
 lei noko störru en lei vor, "telt
 þá einannan" (líku aelvers þottit)
 27. Á byggja matuð at sea á voru
 var vauleg. "Eg vinnu ikki byggja
 so þort sou hana svalla (svæger)"
 höyrðu eg si mor segja. Þó sat
 kibord med ein árs gaman i megi
 þá fangit

28. Á lesa for matuð er vauleg
 Er det hvort vattuð nestur ein
 hendome og böyer hovundit (las
 i einu seg). Þer det er boru seggir
 gjömsu eik av lei fram ei korb
 bordvör. Song rýttast ikki.
 Þó hana nokk vera at skilken
 vet þ mest hærðu i nu det er fra-
 maund kibada. Ein las þone og
 ekkor máttit.

29-30. Det skildu vera skil ver bor.
 Det skildu stornuð snakkast eller vera
 lök. Det skildu þerre svorð i nu
 húsbout eller matuð spírðu einu
 eik ekkor anna. "Þigg me þú byggja"

31. Maen vissu ikki at þannu
 va galen for þú song þú hún at
 þó þou det faerit med einu ekkor
 men seggir höyrer ikki med þú got
 matuðitt.

32. Alle skildu frá bordit þá einu gong,
 33. Þakk for matuð seggir þú þerðu
 vent þú þú húsvara. Þik ein kib-
 bord med framaund seggir einu gjö-
 m: Þakk for skilte.

34. För sa einvågige maten, när
ein Hou inne la folk sat tillbord. ho
segjer ein gjorne: Vel be Bane,

35. Hou ein fræand med en
sat tillbord, sa hin mora gjorne:
"Vil du vera med a' eta. og ho var
di med hi plan ut bord"

36. Skikke er no so ynde audey-
nes folk som Hjus begærd melbom
måltidene. Summe skade skal
alle som Hju ha mak, aude skade
illhje

37. "Wærlwenta gjest får inne-
ta snakking", segjer drabbak, og
ho er sikkert gamalt. Hou gjest
inver måltidet sette Hæskje
hjemme nokke skade hi han
Et ein siel, fæur ho Hæskje
spellekjøb eller fæst hi gjeste.
"Lei hæsner som, hadde skikke
på det" hadde alleit, nokke godt
ligjande, ou det skade Hæskje
framma."

38. Etter at Hæskje Hou i almed
brukt er ho Hæskje ein briv hi
inn han illhje jusk skat ferdig
heile dagen. Skil var ho fæst
og på

39. Et hæslydne på Hæskje
gjeste Hju et han også der.
Men villo måltidene med ho
skel hi i skade at han. Hæs
fæure og hæsnera skil seg da
afkast ein "Hæskje" med og
det verb, "drin" (sæskale) rindone
dei.

40. För var det så att gästerna
skulle "pleaka sig" (la sig be)
både till bordet och under måltid-
tiden. En så en länk var
den tillhand och be maken i
den. Nu er det mest släkt
med detta; men äldre folk
kan ena klada med; de ska
"tja" två noder klada eller
i natt med mig.

41. Vanligt att antas huseborna
eller huseborna med gästerna
og ser till att ha "fornigne"
"seg". En kan i tja med det
handa, till två eller tre stycken
tja från handet. Det kan också
under handet det ska till som
kan "ta" de "maken" i
kan som till.

Detta avseende varb noder
långt; men det var gäst
a' friska up gästerna minna.
og så var ofta många.

Lundin 8/11 1950

Jens Jönsson

4911

